

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING KONSTITUTSIYAVIY
RIVOJLANISHI**

Davronov Bahodir Yahyoyevich

Surxondaryo viloyati Termiz davlat
universiteti Yuridik fakulteti
Yurisprudensiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy rivojlanish jarayonlari, uning tarixiy-huquqiy asoslari, evolyutsion bosqichlari hamda mustaqillik davridagi taraqqiyot tendensiyalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda davlat va jamiyat taraqqiyotining huquqiy kafolati hisoblangan Bosh qomusimizning shakllanish omillari, unga kiritilgan fundamental o'zgartishlar hamda yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning "Inson – jamiyat – davlat" paradigmasini mustahkamlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, konstitutsiyaviy islohotlarning xalqaro huquq normalari va demokratik tamoyillarga mosligi masalalari tahlil etilgan.
Kalit so'zlar: Konstitutsiya, konstitutsiyaviy rivojlanish, suverenitet, inson huquqlari, huquqiy davlat, konstitutsiyaviy islohot, "Inson – jamiyat – davlat", parlamentarizm.

Abstract: This article scientifically analyzes the constitutional development processes of the Republic of Uzbekistan, its historical-legal foundations, evolutionary stages, and development trends during the independence period. The research highlights the factors shaping our Basic Law, which is considered the legal guarantee of state and society development, its fundamental amendments, and the role of the newly revised Constitution in strengthening the "Human – society – state" paradigm. Furthermore, the alignment of constitutional reforms with international legal norms and democratic principles is comprehensively analyzed.

Keywords: Constitution, constitutional development, sovereignty, human rights, rule of law, constitutional reform, "Human – society – state", parliamentarism.

Kirish

Har qanday mustaqil davlatning siyosiy-huquqiy qiyofasi, ijtimoiy-iqtisodiy yo'nalishi va xalqaro hamjamiyatdagi o'rni uning Konstitutsiyasi bilan belgilanadi. Konstitutsiyaviy rivojlanish — bu shunchaki qonun ijodkorligi jarayoni emas, balki millatning o'zligini anglashi, davlat mustaqilligini mustahkamlashi va jamiyat

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

taraqqiyotining obyektiv qonuniyatlarini huquqiy shaklda aks ettirishi jarayonidir. O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy rivojlanish yo'li milliy davlatchilik tajribamiz, asriy qadriyatlarimiz va umume'tirof etilgan xalqaro huquq tamoyillarining uzviy sintezidan iborat. Sobiq ittifoq totalitar tuzumidan suveren, demokratik va huquqiy davlat poydevorini barpo etishgacha bo'lgan masofada mamlakatimiz konstitutsiyaviy qonunchiligi ulkan evolutsion yo'lni bosib o'tdi. Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston konstitutsiyaviy tizimining shakllanish tarixi, uning bosqichlari, konseptual transformatsiyasi hamda bugungi kunning Yangi O'zbekiston sharoitidagi istiqbollari chuqur tahlil etiladi.

Tarixiy-Huquqiy Ildizlar va Konstitutsiyaviy Rivojlanish Bosqichlari O'zbekistonning konstitutsiyaviy rivojlanishini shartli ravishda to'rtta asosiy tarixiy-huquqiy bosqichga ajratib o'rganish mumkin:

Mustaqillik arafasi va milliy huquqiy poydevorning qo'yilishi (1989–1991-yillar)

Bu davr milliy suverenitet poydevorini yaratish bilan tavsiflanadi.

-1989-yil 21-oktyabr: O'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi.

- 1990-yil 20-iyun: "Mustaqillik Deklaratsiyasi"ning qabul qilinishi. Ushbu hujjat bo'lajak mustaqil davlat Konstitutsiyasining konseptual asosi bo'lib xizmat qildi.

Mustaqil davlatning ilk Konstitutsiyasi qabul qilinishi va shakllanishi (1992–2000-yillar)

1992-yil 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasining ilk Konstitutsiyasi qabul qilindi.

Ushbu tarixiy hujjat:

- Davlatning unitar tuzilishini mustahkamladi;
- Hokimiyatlar bo'linishi prinsipini joriy etdi;
- Inson huquqlari va erkinliklarining oliy qadriyat ekanini qonuniy muhrladi.
- Konstitutsiyaviy tizimni modernizatsiya qilish va ikki palatali parlamentga o'tish (2001–2016-yillar)

2002-yilgi umumxalq referendum natijasida parlament tizimi isloh qilindi va ikki palatali Oliy Majlis (Qonunchilik palatasi va Senat) tashkil etildi.

Bu davrda ijro etuvchi va qonun chiqaruvchi hokimiyatlar o'rtasidagi muvozanatni yaxshilash, Bosh vazir lavozimiga nomzod ko'rsatish tartibini demokratlashtirish (2011 va 2014-yillardagi islohotlar) amalga oshirildi.

Yangi O'zbekistonning konseptual konstitutsiyaviy transformatsiyasi (2017-yildan hozirgi davrgacha)

Bu bosqichda davlat boshqaruvining shaffofligi, inson huquqlarining kafolatlari keskin kuchaytirildi. Mazkur davrning cho'qqisi sifatida 2023-yil 30-aprelda

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

o'tkazilgan referendum xizmat qiladi. Unda xalqimiz yangi tahrirdagi Konstitutsiyani qabul qilib, mamlakatning strategik taraqqiyot yo'nalishini belgilab berdi. Yangi Tahrirdagi Konstitutsiya: "Inson – Jamiyat – Davlat" Paradigmasi O'zbekiston konstitutsiyaviy rivojlanishining hozirgi bosqichidagi eng muhim ilmiy va amaliy burilish — bu eski "Davlat – jamiyat – inson" tamoyilidan voz kechilib, mutlaqo yangi "Inson – jamiyat – davlat" paradigmasiga o'tilganidir.

- Ijtimoiy davlat maqomi: Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 1-moddasidayoq O'zbekiston — suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat ekani qat'iy belgilandi. Davlatning ijtimoiy majburiyatlari (uy-joy bilan ta'minlash, tibbiy xizmat, bepul ta'lim, kambag'allikni qisqartirish) bir necha barobar oshirildi.

-Inson huquqlari kafolatlarining kengayishi: Inson huquqlariga oid xalqaro standartlar ichki qonunchilikka chuqur integratsiya qilindi. Masalan, jinoiy protsessda *"Miranda qoidasi"* va *"Xabeas korpus"* institutlarining konstitutsiyaviy darajada mustahkamlanishi shaxs erkinligini himoya qilishda tub burilish yasadi.

- Ekologik huquqlar va kelajak avlod oldidagi mas'uliyat: Global iqlim o'zgarishlari sharoitida, Konstitutsiyaga fuqarolarning qulay atrof-muhitga ega bo'lish huquqi va davlatning ekologik barqarorlikni ta'minlash majburiyatlari kiritildi.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy rivojlanish yo'lini ilmiy umumlashtirgan holda, quyidagi fundamental xulosalarga kelish mumkin:

Evolutsion xarakter: O'zbekistonda konstitutsiyaviy jarayonlar keskin ijtimoiy kataklizmlarsiz, bosqichma-bosqich va evolutsion tarzda kechdi. Bu esa mamlakatda siyosiy barqarorlik va huquqiy tizimning uzviyligini ta'minladi.

Xalqchilik va Legitimlik: 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya xalqning bevosita xohish-irodasi (referendum) mahsuli bo'lib, uning legitimlik darajasi va ijtimoiy asosi g'oyat yuqoridir.

Insonparvarlik yo'nalishi: Konstitutsiyaviy rivojlanishning zamonaviy tendensiyasi davlat apparati manfaatlarini himoya qilishdan inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatini muhofaza qilishga to'liq yo'naltirilgan.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Konstitutsiyasi milliy taraqqiyotning huquqiy strategiyasi bo'lib, u mamlakatimizni demokratik va ijtimoiy-iqtisodiy yuksaltirish, xalqaro hamjamiyatda munosib o'rin egallashining mustahkam kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (Yangi tahrir). – Toshkent: O'zbekiston, 2023.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Saidov A.X. Konstitutsiyaviy huquq: Darslik. – Toshkent: Adolat, 2018.
4. Tojixonov U., Saidov A. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.
5. Xusanov O.T. Konstitutsiyaviy huquq: Darslik. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish, 2022.
6. Mukhammadiev A. Constitutional reforms in Uzbekistan: historic stages and contemporary significance. *Journal of Legal Studies*, 2024.
7. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2015.
8. Azizov N.P. O'zbekistonda parlamentarizm rivojlanish tarixi va istiqbollari. Ilmiy monografiya. – Toshkent, 2023.
9. Islamov Z.M. Davlat va huquq: umumiy nazariya muammolari. – Toshkent: TDYUI, 2007.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni.